

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

**Гловюк І., Тетерятник Г.,
Рогальська В., Завтур В.**

**ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В
УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО
СТАНУ АБО У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЧИ
ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ І
СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА/АБО ІНШИХ
ДЕРЖАВ ПРОТИ УКРАЇНИ.
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
РОЗДІЛУ IX-1 КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

(станом на 25 березня 2022 року)

Науково-практичне видання

**Львів-Одеса-Дніпро
2022**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Гловюк І., Тетерятник Г.,
Рогальська В., Завтур В.**

**ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО
СТАНУ АБО У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ
ЧИ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ,
ВІДСІЧІ І СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
ТА/АБО ІНШИХ ДЕРЖАВ ПРОТИ УКРАЇНИ.
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
РОЗДІЛУ IX-1 КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
(станом на 25 березня 2022 року)**

Науково-практичне видання

Львів-Одеса-Дніпро

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол №14 від 12.04.2022 р.),*

*Навчально-методичною радою Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ (протокол № 8 від 21.04.2022 р.),
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх
справ (протокол № 10 від 25.05.2022 р.)*

Автори:

Гловюк Ірина Василівна, заслужений юрист України, д.ю.н., професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

Тетерятник Ганна Костянтинівна, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ

Рогальська Вікторія Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Завтур Віктор Андрійович, к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Рецензенти:

Циганюк Юлія Володимирівна, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор юридичних наук, доцент

Бурлака Владислав Васильович, начальник 3-го відділу (методичної роботи та правового забезпечення) управління організації роботи та методичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, к.ю.н., підполковник поліції

Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В.

Г **Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 березня 2022 року).** Львів-Одеса-Дніпро, 2022. 48 с.

© Ірина Гловюк, Ганна Тетерятник,
Вікторія Рогальська, Віктор Завтур

ВСТУП

У ст. 3 Конституції України проголошується, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Пріоритетність прав і свобод людини підкреслена й у Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України №392/2020 від 14.09.2020 р., в основу якої закладено аксіологічний зміст, відповідно до якого «Безпека людини – безпека держави», а у п. 1 Розділу I визначається, що реалізація ч. 1 ст. 3 Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки.

З 2014 року в Україні триває збройна агресія російської федерації, яка з 24 лютого 2022 року переросла у повномасштабну. У різні історичні періоди розвитку Україна стикалася із ситуаціями, які є непідвладними: війна, збройні конфлікти, загрози конституційному ладу, пандемії та епідемії, стихійні лиха, техногенні аварії та катастрофи та ін. надзвичайні ситуації, які у випадках масштабності обумовлюють введення надзвичайних правових режимів. Вони створюють особливі умови для діяльності органів державної влади, правоохоронних органів та більшості державних і суспільних інституцій, а обмеження прав і законних інтересів осіб стає вимушеною необхідністю для подолання їх наслідків та нормалізації життєво важливих сфер. У таких умовах вирішується складне питання щодо забезпечення розумного балансу державних та суспільних інтересів і створення гарантій прав і законних інтересів особи як найвищої соціальної цінності в умовах їх вимушеного обмеження.

Правова визначеність є елементом верховенства права та є істотно важливою для питання довіри до судової системи, відтак юридичні норми мають бути чіткими і точ-

ними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними.

Вихідним фактором впливу на кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів є специфіка нормативного регулювання цього процесу. Разом із нормами, характерними для регулювання правовідносин в умовах нормальної життєдіяльності, до нормативної компоненти правового регулювання включаються надзвичайні закони. Вони встановлюють не тільки специфічні засоби та механізми правового регулювання, але й мають свою специфіку щодо дії у просторі, часі та за колом осіб.

У 2014 році Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» № 1631-VII від 12.08.2014 КПК України було доповнено розділом IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», ст. 615 КПК України у попередній редакції передбачала тільки делегування окремих повноважень слідчого судді прокурору.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» № 2125-IX від 15.03.2022 було змінено назву розділу IX-1 КПК України на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та / або інших держав проти України». Таким чином, законо-

давець виділяє специфіку кримінальної процесуальної діяльності для наступних надзвичайних правових режимів:

1) воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII);

2) надзвичайний стан - це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає

тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р. № 1550-III);

3) антитерористична операція - комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

район проведення антитерористичної операції - визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція (відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р. № 638-IV);

4) заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/ або інших держав проти України.

Перелічені правові режими можна віднести до надзвичайних правових режимів, введення яких обумовлено надзвичайними обставинами, має відповідну процедуру, визначений законодавством строк, територію поширення. Це відповідно впливає на дію кримінального процесуального законодавства у просторі та часі.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 КПК України кримінальне провадження на території України здійснюється з підстав та в порядку, передбачених цим Кодексом, незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення. Водночас, територією, на яку поширюються норми розділу IX-1 КПК України, може бути, як уся територія України, так і окремі

території України, на яких введено один із перелічених надзвичайних правових режимів, визначених у розділі.

Відповідно до ст. 5 КПК України процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями цього Кодексу, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення, а допустимість доказів визначається положеннями КПК України, які були чинними на момент їх отримання. Водночас, у випадках коли кримінальне провадження здійснювалося до введення надзвичайних правових режимів, а продовжується в умовах надзвичайного правового режиму, а також може бути завершено уже після припинення такого, процесуальні відносини регулюються нормами, різними за територіальною та темпоральною дією.

До факторів, які детермінують особливості кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів: 1) фактори небезпеки; 2) відсутність доступу до окремих територій, на яких здійснюється кримінальне провадження; 3) повне або частково обмеження функціонування органів державної влади, у т.ч. правоохоронних, судових органів України на територіях вчинення кримінальних правопорушень; 4) особливості правового регулювання не тільки нормами КПК України, але й надзвичайним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами, які активуються за умов надзвичайних правових режимів; 5) специфічні організаційно-управлінські основи проведення окремих процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, які залежать не тільки від рішень суб'єктів кримінального процесу, але й від рішень та порядку взаємодії з іншими владними суб'єктами; 6) часткове або повне блокування функціонування окремих процесуальних інститутів та поява нових процесуальних засобів, способів, гарантій кримінального провадження в екстраординарних умовах та ін.

Із запровадженням в Україні 24 лютого 2022 року воєнного стану у зв'язку із військовою агресією російської федерації було внесено також низку інших змін до розділу IX-1 КПК України:

- Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану» №2111- IX від 03.03.2022 було внесено істотні зміни до ст. 615 КПК України щодо делегування окремих повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури, розширення окремих повноважень прокурорів, розширення переліку злочинів, за які може бути застосовано тримання під вартою до 30 днів, унормування початку та строків досудового розслідування в умовах надзвичайних правових режимів та ін.;

- Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» №2137-IX від 15.03.2022 ст. 615 доповнено частинами 7 та 8 щодо строків повідомлення про підозру затриманій особі та строків досудового розслідування.

(Ганна Тетерятник)

Розділ IX-1

ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ АБО У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЧИ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ І СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА/АБО ІНШИХ ДЕРЖАВ ПРОТИ УКРАЇНИ

{Назва розділу IX¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 1422-IX від 27.04.2021, №2125-IX від 15.03.2022}

Стаття 615. Особливий режим досудового розслідування та продовження строків тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України

1. У разі введення в Україні або окремих її місцевостях (адміністративній території) воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та якщо:

1) відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань - рішення про початок досудового розслідування приймає слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова; відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості, а процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних

документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин;

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Вимога щодо «автоматичного» початку досудового розслідування та обов'язок внесення відомостей до ЄРДР була однією із новел КПК України 2012 року та спрямована на забезпечення прав потерпілих, є гарантією від приховування фактів кримінальних правопорушень та безпідставної відмови від початку кримінального провадження.

Вимоги ст. 214 КПК України щодо строків та порядку внесення відомостей до ЄРДР є уніфікованими для всіх видів кримінальних проваджень. Водночас, стандарти ефективного розслідування відповідно до практики ЄСПЛ визначають: «Ефективність розслідування втілює в собі вимоги щодо оперативності та розумної швидкості. Навіть якщо існують перешкоди або труднощі, які перешкоджають прогресу розслідування у конкретній ситуації, оперативне реагування національних органів влади є надзвичайно важливим для підтримання громадської віри в їх відданість принципам верховенства права та їх здатність запобігати проявам сприяння незаконним діям або терпимості до них (Рішення ЄСПЛ у справі «Риженко проти України» (Заява № 55902/11)).

Початок кримінального провадження безпосередньо пов'язаний із внесенням відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, однак в умовах надзвичайних правових режимів, про які йдеться у розділі 9-1 КПК України, виникає низка негативних факторів, які обумовлюють специфіку здійснення кримінального провадження загалом та можливості внесення відомостей про кримінальне правопорушення відповідно до вимог ч.1 ст. 214 КПК України. До них належать наступні: вихід комп'ютерного, мережевого обладнання зі строю, перебої з електроенергією та зв'язком, Інтернетом, відсутність доступу до них, проблеми з транспортом, блокування та захоплення адміністративних будівель, відсутність доступу до територій тощо можуть призвести до неможливості протягом тривалого часу внести відомості до ЄРДР. Ці та інші об'єктивні фактори, зумовлені обставинами, які виникають у надзвичайних правових режимів, обумовлюють технічну неможливість внесення відомостей до ЄРДР.

У таких випадках прокурором, слідчим виноситься відповідна постанова. Форма та зміст постанови передбачені ст. 110 КПК України. Відтак у мотивувальній частині постанови про початок досудового розслідування логічно мають міститися відомості про вчинене кримінальне правопорушення, його кваліфікація (дата надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазна-

ченням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність тощо), а також обґрунтування того, що відсутня технічна можливість внесення відомостей до ЄРДР. Резолютивна частина постанови відповідно має містити рішення про: 1) початок досудового розслідування; 2) за можливості – здійснення процесуального керівництва відповідним прокурором (групою прокурорів). Слід зауважити, що тлумачення п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України дозволяє констатувати, що вона не відмінює вимог ч.ч. 6,7,9 ст. 214 КПК України.

У п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин. Посилання на відповідні процесуальні документи вказує, що процесуальні дії фіксуються у загальновстановленому порядку, тобто відповідно до глави 5 КПК: 1) у протоколі; 2) на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії; 3) у журналі судового засідання.

Слід зауважити, що Законом України № 2137-IX пункт 3 ч.3 ст. 104 КПК України (резолютивна частина протоколу), доповнено абзацом наступного змісту: «виготовлені дублікати документів, а також копії інформації, у тому числі комп'ютерних даних, та спосіб їх ідентифікації».

У пункті 4 ч.2 ст. 105 КПК України слова «носії комп'ютерної інформації» замінено словами «носії комп'ютерних даних».

2) відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 189, 233, 234, 235, 245, 247, 248 та 294 цього Кодексу, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у

вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, 146¹, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189-191, 201, 258-258⁵, 260-263¹, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні таких злочинів, - такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури з урахуванням вимог глави 37 цього Кодексу за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором;

Пункт 2 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачає розширення повноважень прокурора шляхом делегування йому окремих повноважень слідчого судді щодо вирішення питання про:

- застосування заходів забезпечення кримінального провадження (привід (ст. 140), тимчасовий доступ до речей і документів (ст.ст. 163, 164), арешт майна (ст.ст. 170, 173), розгляд клопотання про затримання з метою приводу (ст. 189));

- проведення слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з обмеженням конституційних прав учасників кримінального провадження (проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233), обшук (ст. ст. 234, 235), отримання зразків для проведення експертизи (ст. 245));

- проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст.ст. 247, 248);

- продовження строків досудового розслідування (ст. 294);

- обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109- 115, 121,

127, 146, 146¹, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189-191, 201, 258-258⁵, 260-263⁻¹, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 КК України;

- обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів. Умовою наділення керівників прокуратур такими повноваженнями є випадки, якщо затримка в обранні запобіжного заходу підозрюваному у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні таких злочинів. Таким чином, як у клопотанні слідчого, прокурора про обрання цього запобіжного заходу, так і у постанові керівника органу прокуратури про застосування, відмову у застосуванні запобіжного заходу зазначені обставини мають бути обґрунтовані та підтверджуватися відповідними доказами. Водночас, тлумачення Листа ВС № 1/0/2 – 2022 від 03.03. 2022 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» дає підстави стверджувати, що запровадження воєнного стану та відповідні обставини, які його обумовлюють, також є ризиками, які мають враховуватися судами при вирішенні питання про застосування запобіжних заходів.

Відповідно до Листа ВС № 1/0/2 – 2022 від 03.03. 2022 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» таким прокурором є як прокурор, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, так і його керівники. Відповідні рішення можуть бути прийняті прокурором і в разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо сукупності вчинених підозрюваним злочинів, хоча б одним із яких є злочин, передбачений у ст. 615 КПК України. В інших випадках, а саме за відсутності підстав для здійс-

нення зазначених повноважень прокурором, він може звертатися до суду за місцем проведення слідчих (розшукових) дій. Також у разі здійснення кримінального провадження щодо статей КК України, не внесених до переліку, передбаченого ст. 615 КПК України, прокурору доцільно змінити територіальну підслідність кримінального провадження і передати його в інший район, область, де функціонує суд.

Враховуючи, що повноваження прокурора відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України є делегованими, слід вважати, що порядок вирішення визначених у нормі питань, відповідає загальнозстановленому порядку (крім особливостей визначених цією нормою). У Листі ВС № 1/0/2 – 2022 від 03.03.2022 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» даються роз'яснення щодо особливостей розгляду клопотання про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для суддів, які логічно можуть бути поширені і на випадки, коли відповідні повноваження поширюються на прокурорів:

- розгляд клопотань у межах строків, установлених КПК України, однак за можливості – невідкладно;

- можливість використання режиму відеоконференції, у тому числі за допомогою інших засобів (у тому числі, власних технічних пристроїв, які дають можливість забезпечити відповідний зв'язок за належною якістю звуку та відео), забезпечення при цьому такого учаснику відповідний порядок роз'яснення його процесуальних прав та обов'язків;

- як виняток, допускається розгляд клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного, з належною мотивацією такої процедури розгляду. Для забезпечення права такого підозрюваного на захист, тим більше з ураху-

ванням тяжкості злочинів, про які йдеться у п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України має бути забезпечена участь захисника;

- у випадках, коли змінено територіальну підслідність кримінальних правопорушень на стадії досудового розслідування змінено, а матеріали кримінальних проваджень через воєнні дії не було передано або передано не в повному обсязі, оцінюючи ризики, які обґрунтовують доцільність застосування запобіжних заходів загалом та тримання під вартою зокрема, доцільно керуватися всіма наявними матеріалами кримінального провадження загалом та матеріалами, які обґрунтовують обрання запобіжного заходу (у тому числі, судовими рішеннями, які містяться в ЄДРСР), надання дозволу на проведення слідчої (розшукової) дії, негласної слідчої (розшукової) дії;

- можливим є посилання на попередню оцінку окремих фактичних обставин, здійснену ним при вирішенні попередніх клопотань у цьому кримінальному провадженні на підставі відповідних матеріалів, і не здійснювати надмірного витребування матеріалів у сторін кримінального провадження.

Рішення керівника відповідної прокуратури виноситься у формі постанови, що передбачено ст. 110 КПК України. Відповідно у мотивувальній частині міститься інформація, характерна для вступної, мотивувальної та резолютивної частин відповідних ухвал. Відповідна постанова затверджується підписом керівника органу прокуратури та відповідною печаткою. Звертаємо увагу, що Закон України № 2137-IX вперше передбачив виготовлення у разі необхідності оригіналу кримінального процесуального рішення – постанови слідчого, прокурора в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення або створення його з використанням Інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування відповідно до ст. 106-1 КПК України.

3) відсутня об'єктивна можливість звернення до суду з обвинувальним актом - строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою.

Відповідно до ч. 1 ст. 219 КПК України строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження.

У постанові Трьої судової палати ККС від 17.02.2021 № 344/6630/17, визначається, що закон містить поняття «завершення» як проміжний етап досудового розслідування. Досудове розслідування, яке має наслідком звернення до суду з обвинувальним актом або з клопотанням про застосування примусових заходів, має три ключові віхи: початок - визначається внесенням відомостей до ЄРДР; завершення - пов'язується з фактом відкриття матеріалів досудового розслідування підозрюваному, його захиснику, законному представнику, захиснику особи та іншим особам відповідно до положень ст. 290 КПК; закінчення - фіксується направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Тобто, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, як це передбачено у ст. 219 КПК України, та не має точок дотику із завершенням досудового розслідування.

Звернення до суду з обвинувальним актом означає, що після завершення досудового розслідування, виконання вимог ст.ст. 290- 293 КПК України, до ЄРДР має бути внесена інформація про скерування обвинувального акту до суду, разом з тим надходження, тобто реєстрація факту звернення з обвинувальним актом до суду відбувається шляхом реєстрації у відповідному суді документу вхідної загальної кореспонденції – обвинувального акта.

У зв'язку із низкою факторів, характерних для надзвичайних правових режимів, про які йдеться у главі 9-1 КПК України: відсутність доступу до територій, територіальне переміщення органів державної влади, у тому числі, судових органів, організаційно-територіальні та інші зміни у роботі органів досудового розслідування, прокуратури, судів тощо, неможливість вивезення, передання матеріалів кримінального провадження з окремих територій та ін. можуть виникнути ситуації, за яких звернення до суду з обвинувальним актом є неможливим. Відтак, у зазначених випадках строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. Зупинення строків досудового розслідування обумовлюється зупиненням досудового розслідування. Загальний порядок та підстави якого визначені главою 23 КПК України. І хоча зміни до цієї глави наразі не внесені, відповідно до ч. 4 ст. 280 КПК України зупинення досудового розслідування здійснюється мотивованою постановою прокурора або слідчого, дізнавача за погодженням з прокурором. Відомості про це мають вноситися до ЄРДР, однак на сьогодні у функціонально-технічних можливостях ЄРДР відсутня така підстава для зупинення досудового розслідування. Загальні правила зупинення досудового розслідування передбачають також, що копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо

якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді. Натомість зазначені процедури наразі також не врегульовані.

Зупинене на підставі п.3 ч.1 ст. 615 КПК України досудове розслідування підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати, тобто у зазначеній ситуації необхідно диференційовано підходити до наявності/відсутності підстав, які обумовлюють неможливість звернення до суду з обвинувальним актом. Натомість, враховуючи, що досудове розслідування на момент зупинення є завершеним, з метою забезпечення завдань кримінального провадження, забезпечення засади розумності строків, стандартів ефективності та оперативності кримінального провадження, відновлення таких кримінальних проваджень повинно відбуватися негайно, за першої можливості звернення до суду із обвинувальним актом, про що виноситься відповідна постанова слідчого, прокурора, копія якої надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

(Ганна Тетерятник)

2. Строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови прокурора про тримання під вартою, прийнятої відповідно до вимог та з урахуванням обставин, передбачених цією статтею, може бути продовжений до одного місяця керівником відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Строк тримання під вартою може продовжуватися неодноразово в межах строку досудового розслідування.

Норми ч.2 коментованої статті встановлюють повноваження керівника органу прокуратури приймати рішення про продовження строку дії ухвали слідчого судді або постанови прокурора про застосування запобіжного заходу у

вигляді тримання під вартою до одного місяця за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Слід зауважити, що вказівка на продовження строку дії «постанови прокурора» не відповідає приписам п.2 ч.1 цієї ж статті, адже останні передбачають прийняття первісного рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою також керівником органу прокуратури.

Не можна оминати увагою той факт, що відповідне правоположення ч.2 ст. 615 КПК України в редакції, передбаченої Законом України № 2111-IX від 03.03.2022 р. встановлює екстраординарну і виняткову процедуру, за якої повноваженням на продовження строку дії судового рішення наділяється суб'єкт, що не є носієм судової влади.

Із системного тлумачення норм ст. 615 КПК України випливає, що ключовою умовою реалізації керівником органу прокуратури повноваження щодо прийняття рішення про продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є відсутність об'єктивної можливості реалізації відповідного повноваження слідчим суддею, незалежно від того, який суб'єкт (слідчий суддя чи керівник органу прокуратури) приймав первісне рішення про обрання запобіжного заходу.

Граничний строк дії постанови керівника органу прокуратури про продовження строку тримання під вартою не може перевищувати один місяць, водночас, строк тримання під вартою може продовжуватися неодноразово в межах строку досудового розслідування. За аналогією із нормою ч.1 ст. 199 КПК України, слідчий за погодженням із прокурором або прокурор мають право подати керівнику органу прокуратури клопотання про продовження строку тримання під вартою не пізніше ніж за п'ять днів до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою. Керівник органу прокуратури виконує в цьому контексті делеговану

йому функцію слідчого судді, а тому не наділений правом приймати рішення про продовження строку тримання під вартою самостійно.

(Віктор Завтур)

3. Про рішення, прийняті прокурором у випадках та порядку, передбачених цією статтею, невідкладно за першої можливості повідомляється прокурор вищого рівня, а також суд згідно з переліком, визначеним Державною судовою адміністрацією України, з наданням копій відповідних документів не пізніше 10 днів з дня повідомлення.

Відповідно до вищезазначеної частини коментованої статті, **прокурор, який прийняв рішення в порядку та у випадках, передбачених ст. 615 КПК України, повинен повідомити про їх прийняття:**

- прокурора вищого рівня. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», прокурором вищого рівня є: 1) для прокурорів, керівників та заступників керівників підрозділів окружної прокуратури - *керівник окружної прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків;* 2) для прокурорів, керівників та заступників керівників підрозділів обласної прокуратури - *керівник обласної прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків;* 3) для керівника окружної прокуратури, його першого заступника та заступників - *керівник відповідної обласної прокуратури чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків;* 4) для керівника обласної прокуратури, його першого заступника та заступників, керівника та заступника керівника підрозділу, прокурора Офісу Генерального прокурора - *Генеральний прокурор чи його перший заступник або заступник відповідно до розподілу обов'язків;* 5) для першого заступника та

заступника Генерального прокурора - *Генеральний прокурор*. У разі утворення спеціалізованих прокуратур (крім Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) прокурори вищого рівня в межах таких прокуратур визначаються Генеральним прокурором¹.

- *суд згідно з переліком, визначеним Державною судовою адміністрацією України*. На сьогодні Державною судовою адміністрацією України такий перелік не визначений, що суттєво ускладнює роботу прокурорів, оскільки невідомо, де їм брати актуальний перелік судів, яким слід передати відповідні відомості в умовах воєнного стану. Про це було зазначено і у Висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів у складних умовах воєнного стану» № 16/03-2022/54278 від 02.03.2022 р.².

До внесення відповідних змін до КПК України або до створення та розміщення на сайті Державної судової адміністрації України актуального переліку судів, прокурорам під час повідомлення про прийняті рішення в порядку та у випадках, передбачених ст. 615 КПК України, слід враховувати вимоги Закону України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсуднос-

¹ Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

² Висновок Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів у складних умовах воєнного стану» від 02.03.2022 р. № 16/03-2022/54278 URL <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1243491>

ті судових справ» від 3 березня 2022, в якому передбачено, що «у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіальне наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється»³, та використовувати актуальний *«Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану»*, який підготовлений Верховним судом з урахуванням розпоряджень Верховного суду про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану: від 06.03.2022 № 1/0/9-22; від 08.03.2022 № 2/0/9-22, від 10.03.2022 № 4/0/9-22; від 12.03.2022 № 5/0/9-22; від 14.03.2022 № 7/0/9-22; від 15.03.2022 № 8/0/9-22; від 16.03.2022 № 10/0/9-22; від 18.03.2022 № 11/0/9-22, від 22.03.2022 № 12/0/9-22, від 22.03.2022 № 13/0/9-22, від 25.03.2022 № 14/0/9-22, що міститься за посиланням⁴.

³Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо визначення територіальної підсудності судових справ Закон України від 03.03.2022 р. № 2112-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text>

⁴https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Zagalna_tablica_sudiv_6_1.pdf

Відповідно до ч. 3 ст. 615 КПК України, вищезазначене повідомлення повинно здійснюватися прокурором **невідкладно за першої можливості**. Використання вищезазначених оцінних понять в ч. 3 ст. 615 КПК України також не сприяє спрощенню роботи прокурорів, оскільки на сьогодні, в КПК України не міститься визначення терміну «невідкладно», попри те, що законодавець неодноразово його застосовує в інших статтях, однак найчастіше все ж таки з прив'язкою до визначених часових меж, в більшості випадків, це не пізніше 24-х годин (ст. ст. 170, 214, 297-4, 480-1 КПК України).

Невідкладність за першої можливості повідомлення прокурором про прийняті рішення в контексті здійснення досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України слід розуміти як необхідність здійснення прокурором вищезазначених дій негайно, без затримки, відразу ж після усунення об'єктивних перешкод, що існували для здійснення такого повідомлення, оскільки термін «невідкладний» тлумачиться в сучасній українській мові як - те, що не можна відкласти; те, що треба здійснювати, розв'язувати негайно, а «можливість» - здійсненість, допустимість чого-небудь (звичайно за певних умов); наявність умов, сприятливих для чого-небудь, обставин, які допомагають чомусь⁵.

Оскільки ч. 3 ст. 615 КПК України не встановлює форму та зміст повідомлення прокурора, а лише вимагає негайності його здійснення, можемо зробити висновок, що законодавець дозволяє прокурорам повідомляти про прийняті рішення суд та прокурора вищого рівня в умовах воєнного,

⁵ Академічний тлумачний словник «Словник української мови»
URL: <http://sum.in.ua/>

надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України в будь-якій формі, з урахуванням положень глави 6 КПК України.

Законодавець встановлює для прокурорів також додатковий обов'язок, а саме – **надати вищезазначеним особам не пізніше 10 днів з дня повідомлення копії відповідних документів**, а саме – копії рішень, прийнятих прокурором у випадках та порядку, передбачених ст. 615 КПК України. Обчислення строку надання копій відповідних рішень прокурора повинно здійснюватися з урахуванням положень ч. ч. 3, 5, 6, 7 ст. 115 КПК України, а саме – при обчисленні вищезазначеного строку не береться до уваги день здійснення повідомлення. При обчисленні 10-денного строку в нього включаються вихідні і святкові дні. Якщо ж закінчення строку, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день. Оскільки повідомлення належить вчиняти в суді та органах прокуратури, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

(Вікторія Рогальська)

4. Скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені на виконання повноважень, визначених частиною першою цієї статті, розглядаються судом, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення, після забезпечення його функціонування в іншій місцевості або найбільш територіально наближеним до нього судом.

Коментована частина статті, по суті, передбачила нові підстави та порядок застосування інституту оскарження у кримінальному провадженні, який має місце в умовах осо-

бливого режиму досудового розслідування та продовження строків тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України. Зважаючи на відсутність обумовлень, суб'єктами оскарження є усі учасники кримінального провадження та інші особи, прав, свобод та законних інтересів яких стосується дія, бездіяльність або рішення.

Хоча у коментованій частині статті йдеться про прокурора, слід зазначити, що, по-перше, дії, бездіяльність, рішення прокурора оскаржуються за положеннями ст. 303 КПК України і при особливому режимі, проте, у коментованій статті повноваження слідчого судді, якщо відсутня об'єктивна можливість виконання їх у встановлені законом строки слідчим суддею, передана не прокурору, а керівнику органу прокуратури. Пункт 9 ст. 3 КПК України визначає, що керівником органу прокуратури є: Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень. Отже, фактично йдеться про специфіку оскарження дій, бездіяльності та рішень саме керівника органу прокуратури, а точніше – дій та рішень, оскільки бездіяльність не є елементом повноважень.

Суб'єктом розгляду та вирішення скарг коментована стаття визначає суд. Разом з тим, слід вказати, що повноваження, визначені ч. 1 коментованої статті, реалізуються у стадії досудового розслідування, де суб'єктом розгляду та вирішення скарг є не суд, а слідчий суддя. Суд є суб'єктом розгляду та вирішення скарг, згідно ч. 2 ст. 304 КПК України: скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора не розглядаються під

час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 цього Кодексу. Проте, при особливому режимі немає обмежень по предмету оскарження у частині повноважень керівника органу прокуратури, тому ч. 2 ст. 304 КПК України незастосовна. Отже, системне тлумачення положень КПК України призводить до висновку, що суб'єктом розгляду та вирішення скарг є слідчий суддя.

Коментована частина статті, на відміну від ст.ст. 303, 304, 306 КПК України, встановлює територіальну підсудність розгляду скарг: судом, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. Проте, це положення не враховує специфіку діяльності Вищого антикорупційного суду, який має предметну підсудність і за територією охоплює всю територію України. Щодо специфіки підсудних йому кримінальних проваджень нема спеціальної норми, а отже, застосовною як загальна норма є ч. 2 ст. 33-1 КПК України: слідчі судді Вищого антикорупційного суду здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду відповідно до частини першої цієї статті.

Темпоральні питання подання скарг не регламентовано. Відмітимо, що є загальна норма: скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, передбачені частиною першою статті 303 цього Кодексу, можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого, дізнавача чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії (ч. 1 ст. 304 КПК України). Вона є застосовною і для особливого режиму. Разом з тим, в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення ан-

титерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, може бути неможливо подати відповідну скаргу у цей строк, а у випадку, якщо оперативно не буде змінено територіальну підсудність у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану, то і невідомо буде, до якого суду подавати скаргу. У таких випадках строк подання скарги має бути обов'язково поновлений.

Коментована частина статті містить формулювання щодо суду «забезпечення його функціонування в іншій місцевості». Проте, такий механізм не передбачено законодавством про судоустрій та статус суддів. Що стосується найбільш територіально наближеним суду, то цей суд сам не може прийняти на себе юрисдикцію щодо розгляду та вирішення скарг.

Законом України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 3 березня 2022 передбачено, що «у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіальне наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розг-

ляді суду, територіальна підсудність якого змінюється». Як видається, саме слідчі судді суду, визначеного Розпорядженням Голови Верховного Суду, і є належним суб'єктом розгляду та вирішення скарг.

Розгляд та вирішення скарг мають здійснюватися у загальному порядку, передбаченому ст. 306 КПК України. Разом з тим, у період дії особливого режиму, як роз'яснив Верховний Суд, якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцз'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференцз'язку за допомогою інших засобів, при цьому треба звернути увагу на роз'яснення такому учаснику його процесуальних прав та обов'язків (п. 7 Листа Верховного Суду від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану»).

(Ірина Гловюк)

5. У разі неможливості проведення підготовчого судового засідання обраний під час досудового розслідування запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання у підготовчому судовому засіданні, але не більше ніж на два місяці.

Законодавець в частині 5 коментованої статті, по суті, регламентував нові умови продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та тим самим передбачив ви-

няток із загальних правил продовження строку вищезазначеного запобіжного заходу, що встановлені національним та міжнародним законодавством.

Так, відповідно до Рішення Конституційного Суду № 1-р/2017 від 23.11.2017 р. положення ч.3 ст. 315 КПК України, в якому унормувалася можливість продовження строку застосування заходів забезпечення кримінального провадження, обраних під час досудового розслідування, зокрема і запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, за відсутності відповідних клопотань сторін кримінального провадження - були визнані неконституційними через те, що «продовження дії заходів забезпечення кримінального провадження, а саме запобіжних заходів у виді домашнього арешту та тримання під вартою, обраних під час досудового розслідування, без перевірки судом обґрунтованості підстав для їх застосування, суперечить вимогам обов'язкового періодичного судового контролю за застосуванням запобіжних заходів, пов'язаних з обмеженням права особи на свободу та особисту недоторканність, закріпленого у частині другій статті 29 Конституції України, згідно з якою «ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом»⁶.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях («Чанєв проти України», «Мамедова проти Росії», «Шишков проти Болгарії» та ін.) також неодноразово зазначав,

⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017р. № 1-р/2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#n63>

що квазіавтоматичне продовження будь-якого строку тримання під вартою - суперечить гарантіям, встановленим у пункті 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁷.

Проте, такі обмеження відповідно до ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визнаються допустимими під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим зобов'язанням згідно з міжнародним правом⁸.

Отже, можливість автоматичного продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час підготовчого судового засідання – є одним із наслідків відступу України від вищезазначених зобов'язань, який здійснив законодавець в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, при цьому передбачивши певні обов'язкові умови, а саме:

- *неможливість проведення підготовчого судового засідання*. Відповідно до ч. 1 ст. 314 КПК України, суд повинен призначити підготовче судове засідання не пізніше 5 днів після отримання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховно-

⁷ Рішення ЄСПЛ у справі «Чанєв проти України» від 09.10.2014 р. № 46193/13 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a37#Text; Рішення ЄСПЛ у справі «Мамедова проти Росії» від 01.06.2006 р. № 7064/05 URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-3261>; Рішення ЄСПЛ у справі «Шишков проти Болгарії» від 09.01.2003р № 38822/97. URL: <http://hudoc.echr.coe.int>

⁸ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

го характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності. Встановлення неможливості проведення підготовчого судового засідання у призначений судом строк повинно визначатися в кожному конкретному випадку окремо, виходячи з наявності реальної загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів а також існування інших об'єктивних обставин, що впливають на можливість здійснення судочинства, з урахуванням рекомендацій Ради суддів України «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнних дій з боку Російської Федерації» від 24.02.2022 р. №9⁹, листа Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03.03.2022 р. № 2/0/2-22¹⁰ а також положень Закону України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ» від 03.03.2022 р.¹¹ та за можливості - на підставі рішень зборів суддів чи голови суду або особи, що виконує його

⁹ Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнних дій з боку Російської Федерації. Рішення Ради суддів від 24.02.2022 р. № 9 URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents/130>

¹⁰ Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: лист Верховного Суду від 03.03.2022 р. №2/0/2-22 URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf?fbclid=IwAR34RkD0YPwwkA1xHS0hUmN2LJek8lzxUF02hUvkkD0IAWscgM2_mvCgPLA

¹¹ Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо визначення територіальної підсудності судових справ Закон України від 03.03.2022 р. № 2112-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text>

обов'язки про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом чи на підставі рішення Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду або Голови Верховного Суду про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану.

- обраний під час досудового розслідування запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженням до вирішення відповідного питання у підготовчому судовому засіданні але не більше ніж на два місяці Після усунення обставин, що унеможлилювали проведення підготовчого судового засідання у визначений раніше судом строк, суд має організувати за першої можливості проведення підготовчого судового засідання, щоб не допустити пропуск строку, передбаченого в ч. 5 ст. 615 КПК України та з метою оперативного вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду відповідно до ст. 315 КПК України. Продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк не більше двох місяців узгоджується з положеннями ч. 1 ст.197 КПК України, яка встановлює, що строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою не може перевищувати шістдесяті днів.

(Вікторія Рогальська)

6. У разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому цим Кодексом порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженням до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці.

Норма ч.6 коментованої статті встановлює виняток із загального правила про необхідність здійснення судом періодичної перевірки доцільності продовження строку перебування особи під вартою в умовах дії особливого пра-

вового режиму. У разі, якщо під час здійснення судового розгляду кримінального провадження, строк дії ухвали суду про тримання під вартою закінчився і суд не має об'єктивної можливості поставити перед сторонами питання про його продовження в порядку, передбаченому ч.3 ст. 331 КПК України та розглянути його, обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці. Після спливу цього строку, питання про продовження строку тримання обвинуваченого під вартою обов'язково має бути розглянуте судом, в порядку ст. 331 КПК України, в іншому випадку – запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважатиметься скасованим.

(Віктор Завтур)

7. Строк письмового повідомлення про підозру затриманій особі, визначений частиною другою статті 278 цього Кодексу, з урахуванням обставин, передбачених цією статтею, продовжується до сімдесяти двох годин з моменту її затримання. У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру упродовж сімдесяти двох годин з моменту її затримання, така особа підлягає негайному звільненню.

Законодавець в частині 7 коментованої статті значно збільшив граничний строк для вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі - з двадцяти чотирьох годин, як це регламентовано в ч. 2 ст. 278 КПК України до сімдесяти двох. Збільшення строку для здійснення вищезазначеної процесуальної дії обумовлено особливим режимом здійснення досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України.

ченому уповноваженою службовою особою. Згідно з ч. 5 ст. 208 КПК України момент фактичного затримання (дата і точний час (година і хвилини)) фіксується у відповідному протоколі. Обчислення сімдесяти двох годинного строку вручення повідомлення про підозру здійснюється з урахуванням положень ч. ч. 2, 6, 7 ст. 115 КПК України, а саме: 1) вищезазначений строк закінчується в останню хвилину останньої години; 2) під час його обчислення - в нього включаються вихідні і святкові дні а також неробочий час.

Частина 7 коментованої статті також встановлює обов'язок звільнити затриману особу у разі якщо їй не було вручено повідомлення про підозру упродовж сімдесяти двох годин з моменту її затримання.

Не можна оминати увагою той факт, що вимоги ч.7 ст.615 КПК наразі не узгоджуються з положеннями 2 ст. 211 та п. 3 ч.3 ст. 212 КПК України, в яких також передбачається вимога негайного звільнення затриманої особи, проте не через сімдесят дві години, а через шістдесят і за умови - якщо упродовж визначеного строку затриману особу не було доставлено до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Окрім того, не врегульованим залишається питання щодо суб'єктного складу та процесуального порядку такого звільнення. Системний аналіз кримінального процесуального законодавства (ст. ст. 36, 40, 212, 206 КПК України, ст. 20 Закону України «Про попереднє ув'язнення»¹³), відомчих нормативно-правових актів (розділ II Інструкції про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу - тримання під вартою під час досудо-

¹³ Про попереднє ув'язнення: закон України від 30 червня 1993 року №3352-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>

вого розслідування)¹⁴, дозволяє зробити висновок, що звільнення затриманої особи можуть здійснювати за своїм рішенням наступні суб'єкти: службова особа, відповідальна за перебування затриманих, слідчий, прокурор, слідчий суддя, начальник установи попереднього ув'язнення. Коментована частина статті також не регламентує процесуальний порядок звільнення особи у разі якщо їй не вручено повідомлення про підозру упродовж сімдесяти двох годин з моменту її затримання, в той же час законодавець вимагає щоб таке звільнення здійснювалося негайно, тобто – терміново, без затримки¹⁵.

(Вікторія Рогальська)

8. У кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру на дату введення в Україні або окремих її місцевостях воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, строк від дати введення до дати скасування або закінчення відповідного стану або заходів не зараховується до загальних строків, передбачених статтею 219 цього Кодексу

У ст. 219 КПК України передбачені строки досудового розслідування. Умовно вони поділяються на: 1) строки у кримінальних провадженнях з моменту внесення відомостей до ЄРДР до повідомлення особі про підозру ; 2) строки

¹⁴ Про затвердження Інструкції про заходи щодо дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу - тримання під вартою під час досудового розслідування МВС України. Наказ, Інструкція від 01.10.2018р. № 806/3105/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1190-18#Text>

¹⁵ Академічний тлумачний словник «Словник української мови» URL: <http://sum.in.ua/>

у кримінальних провадженнях, у яких жодній особі не було повідомлено про підозру. Відповідно до ч. 2 ст. 219 КПК України строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру становить: 1) дванадцять місяців - у кримінальному провадженні щодо нетяжкого злочину; 2) вісімнадцять місяців - у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Застосовуючи загальний підхід до вирішення питання законодавцем не було враховано специфіки розслідування окремих категорій кримінальних проваджень. Наприклад, відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 та роз'яснювального листа Генеральної прокуратури України № 14/2/2-67-14741 від 02.10.2014 на тимчасово окупованих територіях неможливо проводити слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи. Логічно, що в умовах надзвичайного, воєнного стану такі можливості об'єктивно обмежені або взагалі відсутні. Це унеможливує або значно ускладнює процес розслідування, збирання доказів. Крім того, існують й інші ускладнення: складність і «нетиповість» проваджень, що пов'язані з міжнародними, воєнними злочинами, перебування суб'єктів кримінального провадження (потерпілих, свідків) на тимчасово окупованих територіях або територіях, на яких введено надзвичайний правовий режим та неможливість їх прибуття для проведення процесуальних дій до органів досудового розслідування, відсутність механізмів оголошення у міжнародний та міждержавний розшук та взаємодії з Інтерполом у кримінальних провадженнях, пов'язаних із тимчасовою окупацією, втрата матеріалів кримінальних проваджень та ін. Більш того, при визначенні строків досудового розслідування законодавцем не було враховано, що окремі види

злочинів взагалі не мають строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Виходячи з аксіологічного виміру прав людини в умовах надзвичайних правових режимів, слід констатувати, що у випадках, коли йдеться про відновлення прав потерпілих у контексті Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини обмежені строки досудового розслідування, якщо у кримінальному провадженні жодній особі не було повідомлено, не повинні ставати на перепоні можливості захисту її прав і законних інтересів. У цьому випадку тривалість кримінального провадження до повідомлення особі про підозру не може нести негативних наслідків для останнього.

Строк, який треба брати до уваги, починається з дня, коли особі було пред'явлене обвинувачення (Рішення ЄСПЛ у справі «Ноймайстер проти Австрії» (заява № 1936/63)). З урахуванням дотримання вимог розумності строків способ здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень повинен бути максимально ефективним з використанням усіх законних доступних засобів та способів проведення швидкого, повного та неупередженого розслідування, спрямованого на виконання завдань кримінального провадження.

(Ганна Тетерятник)

{Стаття 615 в редакції Закону № 2111-IX від 03.03.2022, №2125-IX від 15.03.2022}

Стаття 616. Скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав

1. У разі введення в Україні або окремих її місцевостях воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України підозрюваний, обвинувачений, який під час досудового розслідування або судового розгляду тримається під вартою, крім тих, які підозрюються у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, а також злочинів, передбачених статтями 115, 146-147, 152-156, 186, 187, 189, 255, 255¹, 257, 258-262, 305-321, 330, 335-337, 401-414, 426-433, 436, 437-442 Кримінального кодексу України, має право звернутися до прокурора з клопотанням про скасування цього запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

За результатами розгляду клопотання, передбаченого абзацом першим цієї частини, прокурор має право звернутися до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з клопотанням про скасування цій особі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Клопотання про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період повинно містити:

1) виклад обставин, які свідчать про те, що особа підпадає під проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, та висновок

про придатність особи до несення військової служби в умовах воєнного стану;

2) виклад обставин, які вказують на те, що відсутні ризики, передбачені частиною першою статті 177 цього Кодексу, а також ризик ухилення особи, стосовно якої пропонується скасувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, від проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

2. Слідчий суддя або суд, який розглядає кримінальне провадження, розглядає клопотання про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період невідкладно. За наявності достатніх підстав слідчий суддя або суд має право скасувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою для подальшого проходження підозрюваним, обвинуваченим військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

3. Підозрюваний, обвинувачений, стосовно якого скасовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, має невідкладно, не пізніше 24 годин, з'явитися до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації.

У разі нез'явлення такої особи у зазначений в абзаці першому цієї частини строк до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації прокурор подає клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Контроль за виконанням ухвали слідчого судді або суду про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період покладається на прокурора.

4. Підозрюваний, обвинувачений, до якого застосовано інший запобіжний захід, ніж запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, має право звернутися до прокурора для скасування відповідного запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом на під час мобілізації, на особливий період.

Прокурор у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті, звертається до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з відповідним клопотанням.

5. За клопотанням підозрюваного, обвинуваченого слідчий суддя, суд має право ухвалити рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обґрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу (в повному обсязі або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України.

6. У місцях ведення активних бойових дій за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого слідчий суддя, суд має право розглянути питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

Коментована стаття закріпила особливу правову процедуру скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період. Умовами її застосування є такі: введення в Україні або окремих її місцевостях воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України; попереднє застосування до підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу – тримання під вартою; коло діянь, у вчиненні яких

особа підозрюється або обвинувачується, обмежене тим, щоб вони не були злочинами проти основ національної безпеки України, а також злочинами, передбаченими статтями 115, 146-147, 152-156, 255, 2551, 257, 258-262, 305-321, 330, 335-337, 401-414, 426-433, 436, 437-442 Кримінального кодексу України; мета скасування запобіжного заходу – проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період; звернення з клопотання до прокурора (слідчий, дізнавач у цій процедурі не має повноважень), а не безпосередньо до слідчого судді, суду; ініціація скасування запобіжного заходу перед слідчим суддею, судом лише прокурором.

Частина 1 коментованої статті містить вимоги до клопотання: 1) виклад обставин, які свідчать про те, що особа підпадає під проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, та висновок про придатність особи до несення військової служби в умовах воєнного стану; 2) виклад обставин, які вказують на те, що відсутні ризики, передбачені частиною першою статті 177 цього Кодексу, а також ризики ухилення особи, стосовно якої пропонується скасувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, від проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період. Як видається, мається на увазі, що це додаткові елементи клопотання, крім тих, які містяться у ст. 184 КПК України. Крім того, зважаючи на умови процедури, передбачені коментованою статтею, обов'язково має додаватися копія клопотання підозрюваного, обвинуваченого.

Якщо особа тримається під вартою, отримання висновку про її придатність до несення військової служби в умовах воєнного стану є ускладненим. Виходячи з положень п. 3.8. Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого Наказом Міністра оборони України 14.08.2008 № 402 – «За статтями (пунк-

тами статей) Розкладу хвороб, які передбачають індивідуальне визначення придатності до військової служби і військової спеціальності, ВЛК щодо військовозобов'язаних, яких призивають на військову службу або приймають на військову службу у добровільному порядку за контрактом, виносить одну із таких постанов: "Непридатний до військової служби у мирний час, обмежено придатний у воєнний час"; "Обмежено придатний до військової служби"; "Придатний (або непридатний) до військової служби за контрактом, за спеціальністю _____ (вказати спеціальність)"; "Придатний (або непридатний) до військової служби в миротворчій місії за спеціальністю _____ (вказати спеціальність)"; "Придатний до військової служби", надати такий висновок має військово-лікарська комісія. Також слід звернути увагу на те, що у описаній ситуації навряд мова може йти про відсутність ризиків, передбачених ст. 177 КПК України, оскільки це є підставою скасування запобіжного заходу за клопотанням сторони захисту без будь-яких умов, а про те, що потреба у призову на військову службу під час мобілізації як легітимна мета переважає наявні ризики.

Слідчий суддя, суд невідкладно розглядають клопотання прокурора, і у разі наявності підстав – задовольняє його. Порядок розгляду клопотання коментованою статтею не регламентовано, а отже, мають застосовуватися загальні норми КПК України, тобто положення ст. 193 КПК України. Разом з тим, є роз'яснення у Листі Верховного Суду від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану»: якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконфе-

ренцв'язку за допомогою інших засобів, при цьому треба звернути увагу на роз'яснення такому учаснику його процесуальних прав та обов'язків. Також, ураховуючи об'єктивні обставини, як виняток, можна допускати розгляд клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного, з належною мотивацією такої процедури розгляду (п. 7).

Підозрюваний, обвинувачений, стосовно якого було скасовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, має невідкладно, не пізніше протягом 24-х годин з'явитись до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації; проте, на дотримання цього строку може впливати не тільки бажання особи, а й місце перебування під вартою, і можливість дістатися до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Право клопотати про скасування відповідного запобіжного заходу для призову на військову службу під час мобілізації має і підозрюваний, обвинувачений, до якого застосовано інший запобіжний захід. Обмежень по колу злочинів КПК України по таких запобіжних заходах не встановлює. Порядок ініціації та розгляду клопотання є аналогічним.

Коментована стаття унормовує механізм, який вже активно застосовується на практиці та полягає у зменшенні застави та передання суми, на яку зменшено заставу, для потреб оборони України. За клопотанням підозрюваного, обвинуваченого слідчий суддя, суд має право ухвалити рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обґрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу (повністю чи частково), для їх подальшого внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України. У Листі Верховного Суду від 03 березня 2022 року № 1/0/2-22 «Щодо окремих питань здійс-

нення кримінального провадження в умовах воєнного стану» передбачено, що слідчим суддям (суду) необхідно зважати на обставини воєнного стану та, за наявності необхідних для цього підстав, за клопотанням підозрюваного доречно ухвалювати рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обгрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу, для їх подальшого внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України.

У пункті 10 цього ж Листа зазначено, що виходячи зі стану ведення воєнних дій, у місцях ведення активних бойових дій за клопотанням підозрюваного доречно розглядати питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання. Коментована стаття містить практично аналогічне формулювання, вказуючи на право слідчого судді, суді розглянути питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання.

(Ірина Гловюк)

{Закон доповнено статтею 616 згідно із Законом №2125-IX від 15.03.2022}

{Закон доповнено розділом IX¹ згідно із Законом № 1631-VII від 12.08.2014; текст розділу IX¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 1422-IX від 27.04.2021, №2125-IX від 15.03.2022, № 2137-IX від 15.03.2022}

ЗМІСТ

Вступ	3
Стаття 615	9
Стаття 616	40

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

Гловюк Ірина Василівна
Тетерятник Ганна Костянтинівна
Рогальська Вікторія Вікторівна
Завтур Віктор Андрійович

**ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ
АБО У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ЧИ ЗАХОДІВ
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ І СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА/АБО ІНШИХ
ДЕРЖАВ ПРОТИ УКРАЇНИ.
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
РОЗДІЛУ IX-1 КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.
(СТАНОМ НА 25 БЕРЕЗНЯ 2022 РОКУ)**

Підписано до друку 12.04.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman»/ Друк різнографія. Ум. друк .арк 3,0.
Надруковано з готового оригінал-макету.

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.